

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with

DOVID LICHTENSTEIN

Is it Mutar to go to Secular College

Show# 255 | Jan 18th 2020

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Answers to the questions 5 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 150 – Nachal Chareidi

Comments on the show 1 *click here*

Show 253 – Loshon Horah

Comments on the show 1 *click here*

Show 254 – Medicine in Halacha

Comments on the show 1 *click here*

Show Suggestions

Suggestion 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the Show

I listened incredulously to the discussion about going to a secular college, and heard the unbelievable discussion about having to be in a coed dorm. It reminded me about the Medrash in ילקוט שמעוני (הושע רמז תקיז) "א"ר חייא בר אבין א"ר יוחנן משל לאדם שהיה לו בן אחד והאכילו והשקהו והלבישו וכסהו ותלה לו כיס בצוארו והושיבו בפתח של זונות מה יעשה הבן שלא יחטא".

Even if there are some young men who like Palti ben Layish are capable to withstand the test, it's like someone who fell off the roof and survived. I don't think that anybody in his right mind would like to try it. I understand why Rav Schwartzman wasn't asked specifically this question. I think that his reaction would have been that this is the end of the discussion.

Is the almighty dollar so strong even amongst Heriedim in America that this state of affairs could even be considered? Parnassa uber alles?!!!

I don't think it behooves a Torah program such a this to present this subject it such a fashion.

יונה טאובה

Comments on Previous Shows

Show 252-253 - Agunah

לכבוד הרב ר' דוד ליכטינשטיין.

בדרכי חזרה מסעודת הודאה של העגינה מרת עבער (עגונה יותר מעשר שנה) ישבתי ברכב ביחד אם מורי הרב ר' שלמה זלמן קויפמאן שליט"א. ושמענו את radio show שלך בענין עגינות, ובפרט של העגונה מרת וויסרמאן, והסכם קודם נשאים.

אני רוצה קודם לחזק אותך בעבודות הקדש שלך בכלל ובפרט במה שאתה עוסק בבתי דין תורה, ובענין העגונות שכל אחד מישראל חייב לעשות כל מה דאפשר כמו שהב"ח כותב דכל מי שמתיר עגונה הוא

כבונה אחד מחרבות ירושלים.

לאחר שהתחלתי ליישב בדיני תורה ראיתי שיותר ממה שיש ויכוח על הכסף או הגט, יש ויכוח על הנפש. כיושב על דיני תורה בית דין של מורי הרב קויפמאן ולפרנסתי אני LMSW יש לי דבר אחד להוסיף שלא נתבשל כצורכה כשדברתו על מצוקעות העגונות, ובפרט של מרת וויסמאן.

At most, they are borderline personality disorders, as its well known BPD is a relationship problem, and their biggest fear of life is to lose a relationship, therefore it's so hard for them to lose their wife and divorce her.

That is the reason you will never see a מעגן without the support of his family because if he sees that with withholding a divorce from his wife, he loses another relationship, he will give a divorce.

So that's why there is no more significant thing then what you're doing to put pressure on the family because this is the only way she will get her divorce.

And it will not be enough to put pressure only on him, because BPD people speak a different language and pressure and messing up their life does not talk to them, but losing a relationship that talks to them, that is a pressure for them, now you're talking...

(And what Mrs. Wasseman said that he still thinks she will come back one day that is consistent with all Maagnim and BPD's because they never give up on relationships. The best quote on them is "I hate you but don't ever leave me")

And for those who are all fired up on how is it aloud L'H, and what is the family at fault, and pressure won't work, and first she needs to go back for a while, etc.... so let's see what is the talk of our חז"ל.

No one should be smarter than our חז"ל

בוא ונצא השדה לראות מה יש לרבותנו החז"ל והראשונים לומר מה הדין של מעגן ואיך להתנהג עמו כדאי להשפיע על הבעל לתן גט. (יש להאריך על זה הרבה, ואכתוב רק על קצה על מזלג).

הרמב"ם פוסק דכל אישה הטוענת מאיס עלי בעלי, כופין הבעל לתת גט. וכן נראה מדברי הראשונים שכך היה הלכה המקבל בישראל בזמנו.

ומה הוא כפיה? כפיה הוא בשוטים עד שאומר רוצה אני, הוא ממש מכות עד כדאי מות ועד בכלל" כמו

שכתב בשיטה מקבוצת וכן פסק הקצות החושן ועוד.

זה הוא משפט המעגן, לא כובד ולא משא ומתן..

לאחר מכאן בא רבנו תם ופסק שלא לכפות על טענות מאיס אלי וטעמו עימו שלא תמצא בת אברהם אבנו ישב תחת בעלה, ועוד. וכן פסק המחבר ושאר הפוסקים.

אבל הר"ת התקין שכל ב"ד בישראל יעשו חרם על כל מי שמעגן את אישתו (כשאשתו בא בטענות מאיס עלי לבד)

הרבינו תם ידע בדיוק איך לסדר מעגן כזה איך להשפיע עליו ליתן גט, כי הוא חכמתכם!

ונפרט הסדר והדרך, וזה הוא אשר נקרא ההרחקות דר"ת

וזה הוא לשון הבית יוסף (קנ"ד ס"ק י') בשם המהרי"ק (שבם ר"ת) וזה לשונו: אך כל רבותי שוו בדבר דגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחליו ועוד יוסיפו חומר כרצונם על כל אדם אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את הילדה הזאת, שבזה אין כפייה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך נידויו זה, אך אנו נתפרש מעליו, עכ"ל. הרי בהדיא דאפילו טענת מאיס עלי דס"ל דאין כופין וחשיב גט המעושה שלא כדין לפי דבריו, אפ"ה כתב שיכולין לגזור ולהבדל ממנו ולהרחיקו בכל מיני ריחוק שאין זה קרוי כפייה. עכ"ל

ונתבונן בדבר

שום טובה, לשא וליתן עמו - דהיינו דאסור למכור לו אוכל או בגדים ללבוש. **למול בניו** – הרי שנולד לו בן ואינו יכול למולו לא ביום השמיני ולא אחר זה, והרי אין לך מצוה גדולה ממצות מילה שבני ישראל מסרו נפשם על זה בכל הדורות, ובדרך כלל אם אין האב בנמצא הרי הבית דין מחויב למול את הילד, וכאן דוקא הבית דין הם אלו שגוזרים שאסור למול את הילד. **או לקברם** - הילד מת ואין שום לוויה, הילד ישאר ויחכה עד שהאב יתן גט.

מכל החרם דר"ת אוני רואים שהדרך התורה שדרכיה דרכי נועם וכל ניתבתייה שלום" הוא לבדד המעגן לנעתק every relationship that is possible לא רחמנות ולא שום דבר. או גט או מות כהרמב"ם או החרם דרבנו תם שגם הוא יכול לגרום למותו כי אוסר למכור לא אוכל, או לרפואתו.

(כל זה הוא רק בטענת מאיס עלי, אבל גם לרבנו תם יש זמנים שכופין.)

כמובן שלא כתבתי להלכה למעשה, ח"ו.

לאחר כל אלא אברך אותך חזק ואמוץ על מה שאתה עוזר להעגונות כי כפי שאמרתו מאד קל לרדוף בת

ישראל תלמידה של בית יעקב, ואין להם מי שיעמוד לעזר להם, כי הם עוסקים לפרנס את הבית ולגדל הילדים לבד.

ועל זה מצווה אותנו הנבאי ישעיהו למדו היטב דרשו משפט אשרו חומץ שפטו ותום, ריבו אלמנה" מפרש רש"י - "השתדלו בריבה להתווכח בעדה שאינה יוצאת לחזור אחרי בעלי דינה.

בזכות זה נזכה ונראה ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעציך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה, אמן כן הוא רצון.

יצחק אייזיק שפירא דיין

בבית דין צדק הוראה ומשפט, מאנסי נ'י L.M.S.W

Show 254- Medical School in Halacha

Rabbi Lichtenstien

I am a big fan of your podcast. I had some comments about your recent podcast regarding Halacha and medicine as it pertains to Shabbos observance.

A bit about myself: I am yeshiva educated (Yeshiva Gedola of Passaic). I am currently a practicing neurologist at the Cleveland Clinic. I graduated medical school in 2009 from University of Maryland in Baltimore. My medical school class had 4 Yeshiva educated boys from various yeshiva backgrounds. We were all committed to meticulous Shabbos observance from the outset. Not one of us ever came in on Shabbos or Yom Tov as a medical student. This was fairly easy to work out during our third and fourth year rotations (during the Dr. Kalish interview, he opined that this would be difficult to work out at a standard medical school).

We all found Shomer Shabbos residencies in our chosen specialties (neurology, emergency medicine, internal medicine, radiation oncology) and not one of us worked on Shabbos or Yom Tov through our residency training programs. This was more difficult to work out but was doable with some sacrifice. All of us currently have jobs as practicing physicians where we don't have any work responsibilities on Shabbos or Yom Tov.

My main point is: If Shabbos observance is a top priority for the Frum physician, it can be worked out, if one is willing to make sacrifices along the way for the sake of Shabbos observance.

I wish this perspective had been expressed in the podcast, as it is critically important for this attitude to be disseminated among potential Frum physicians. I would be happy to share more about my experiences with you further if you feel it we be helpful. During my journey I was particularly inspired by a young, erudite Frum Talmid Chacham and physician from Staten Island named Dr. Akiva Bergman who encouraged me along the way. He would be an excellent guest to discuss the topic on your show.

With the utmost admiration for your incredible work.

Yonatan Spolter

Dear Dovid,

Thanks for your reply and I appreciate your forwardness about the Aiva discussion -- it is a very sensitive topic.

However, my impression from the discussion with Dr. Steinberg and Dr. Kadish is that Shabbos residency challenges are easily surmountable and legitimate heterim are readily available. **Nothing is further from the truth and your listeners ought to know.** Shabbos residencies are the Achilles heel of being Frum in medicine.

I'm writing this because it's a painful topic for me; I'm in the medical biotechnology sector and I have many many Chaverim/friends who have gone to Yeshiva/seminary and are Pashut Mechalel Shabbos on a weekly basis. Overall there is a terribly cavalier attitude towards Shabbos among residents. Even for those who do get matched to a Shomer Shabbos residencies, there are unfortunately horror stories abound that the program director promised them things and then said they can't take off Shabbos/Yom Tov.

Without going down the rabbit hole concerning Aiva, would you consider having on someone like Dr. Daniel Eisenberg or Dr. Howard Apfel to discuss Shabbos

residences/challenges? Overall there are numerous points concerning Shabbos residencies, including 1) They are difficult to get/match to 2) Many residencies/specialties are not available/would never work with someone who wants to be Shomer Shabbos. 3) As above mentioned Shabbos issues often arise in the most "Frum" Shomer Shabbos residences.

At the very least consider inserting a minute or two on a upcoming program commenting that every individual needs to talk to his/her Rov before going into medicine and consider the Shabbos challenges **before** embarking on a career in medicine.

Dovid, I cannot emphasize the above challenges more -- and it's high time that awareness and solutions are put forth.

Respectfully yours,

Levi Bennit

Show suggestion

I very much enjoy your podcasts and especially appreciate your analytical interviewer skills!

I Had an idea for a topic, but not sure if you'll like it, or if perhaps it's too controversial.

What is the Halacha/Hashkafa of opening Shuls/Yeshivos/et al in rural residential areas that will affect the rest of the block as far as traffic, parking, safety..... in which it can change the face of the block. It can also potentially cause the value of the homes on the block to go down. It's especially prevalent in quiet areas or cul de sacs but, really, anywhere neighbors are negatively affected. I have no doubt there are 2 schools of thought on this and I'd be curious to hear.

Anyway, all the best,

Heather Reiner

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ג

וכל הלאוין האלו בענין אחד הן והוא שלא יפנה אחר עבודת כוכבים וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה, ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מזההרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתנו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו, כיצד פעמים יתור אחר עבודת כוכבים ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא שמא אינו, מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור, ופעמים בנבואה שמא היא אמת שמא היא אינה, ופעמים בתורה שמא היא מן השמים שמא אינה, ואינו יודע המדות שידין בהן עד שידע האמת על בריו ונמצא יוצא לידי מינות, ועל ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים, כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת, כך אמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות, ולא זה אף על פי שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא אין בו מלקות.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שנג

והמצוה השנ"ג היא שהזהירנו מקרוב לאחת מכל אלו העריות ואפילו בלא ביאה. כגון חבוק ונשיקה והדומה להם מפעולות הזנות. והוא אמרו יתעלה באזהרה מזה (אח"מ יח ו) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. כאילו יאמר לא תקרבו מהן קירוב יביא לגלות ערוה. ולשון ספרא [פי"ג ה"ב (בד"ח הט"ו)] לא תקרבו לגלות אין לי אלא שלא יגלה מניין שלא יקרבו תלמוד לומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרבו אין לי אלא בנדה בל תקרבו ובל תגלה ומניין לכל העריות שהן בבל תקרבו ובל תגלו תלמוד לומר לא תקרבו לגלות. ושם (ה"ח ובד"ח הכ"א) אמרו ונכרתו הנפשות העושות מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תקרבו יכול יהו חייבין כרת על הקריבה ת"ל העושות לא הקרבות. וכבר נכפלה האזהרה באיסור אלו הדמיונות ואמר (שם) לבלתי עשות מחוקות התועבות. אולם אמרו (שם) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו הנה לא יזהיר בשני אלו הלאוין מחוקות התועבות לבד אבל אמנם יזהיר בהם מהתועבות עצמן אשר בארם אחר זה. וזה שהוא הביא שני הלאוין האלה כלל על כל העריות. ובעבור שהזהיר שלא לעשות כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען, וזה כולל כל מה שהיו עושין מן הזימה ומן עבודת האדמה ומרעיית המקנה ויישוב הארץ גם כן, שב לבאר כי אותם הפעולות אשר הזהיר מהם הוא כך וכך ערות לא תגלה ערות לא תגלה וכמו שביאר בסוף המאמר ואמר כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ. ולשון ספרא יכול לא יבנו בתים ולא יטעו כרמים כמותם תלמוד לומר ובחוקותיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם. ושם אמרו מה היו עושים האיש נושא איש ואשה נושאה אשה ואשה נשאת לשני אנשים. הנה כבר התבאר כי אלו הלאוין שהם כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם אזהרה מבעילת כל העריות על הכלל ואחר כן כפל האזהרה בהם בפרט ערוה ערוה.

וכבר ביארנו אנחנו כל משפטי אלו המצות בשביעי מסנהדרין (מ"ד) מחבורנו הגדול וביארנו שלוקין עליהן.

וממה שראוי שתדעוהו הוא שכל אשה שחייבין על ביאתה כרת שהנולד מן הביאה ההיא שחייבין בה כרת ייקרא ממזר, והוא שקראו האל יתעלה (פ' תצא כג) ממזר. בין שהיתה אותה ביאה בזדון או בשגגה הולד ממזר. חוץ מן הנדה לבד שהולד הנולד ממנה אינו ממזר ואמנם נקרא בן הנדה. וכבר התבאר זה ברביעי ממסכת יבמות (מט א):

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שנג

כתב הרב והמצוה שלש מאות וחמשים ושלוש שנמנענו מהתעדן באחת מכל אלה העריות ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשוק והדומה להם מפעולות המעמיקים בזמה והוא אמרו יתע' במניעה הזאת איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה ולשון ספרא אילו נאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אין לי אלא שלא יגלה שלא יקרב מניין תלמוד לומר לא תקרב אין לי אלא נדה [בל תקרב ובל תגלה מנין לכל העריות בבל תקרב ובל תגלה ת"ל לא תקרבו לגלות]. והנה הרב מצא הברייתא הזו המפורשת ותלה דבריו באילן גדול. אבל כפי העיון בתלמוד אין הדבר כן שיהיה בקריבה שאין בה גלוי ערוה כגון חבוק ונשוק לאו ומלקות. שהרי בגמר שבת (יג א) שאלו בנדה אם מותר שישכב בעלה עמה במטה אחת היא בבגדה והוא בבגדו והיו מהם מי שאסר והעלו ופליגא דרבי פדת דאמר רבי פדת לא אסרה תורה אלא קריבה שלגלוי ערוה בלבד שנא' איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. והנה אין לא תקרבו לגלות ערוה נדרש להם לאו בפני עצמו כברייתא השנויה בספרא אבל ידרשוהו בקריבה שלגלוי ערוה בלבד. ומן הידוע עוד ממנהגם בתלמוד שאם היתה הברייתא הזו אצלם אמת והיו דבריו שלרבי פדת חלוקין בכך היו בעלי הגמרא מביאים אותה עליו לתיובתא ואומרים מתיבי אילו נאמר ואל אשה וכו' ומעלים ממנה תיובתא דרבי פדת תיובתא. וכיון שלא עשו כן נבין מהם כי אצלם זה האיסור מדרבנן, או יהיה מן התורה דכל דמתהני מאיסורא איסורא הוא כענין בחצי שיעור, אבל אין זה עיקר מדרש בלאו הזה אלא קרא אסמכתא בעלמא. והרבה מאד כן בסיפרא ובסיפרי. ודע כי הקריבה לאשה בכתוב תאמר על הביאה כענין (תצא כב) ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים וכתוב (ישעי' ח) ואקרב אל הנביאה ותהר ותלד בן. וכן היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה (יתרו) לא מנעם רק מהביאה מפני שהפולטת שכבת זרע בשלישי טמאה כמו שביארו בגמר שבת (פו א). וכן ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה (קדושים כ) אינו אלא קריבה שלרביעה. ואולי תקשה ותאמר לי כי זה החכם רבי פדת הוא הסובר כן אבל שאר החכמים שחלוקים עליו סוברים כי הקריבה אף על פי שאינה שלגלוי עריות אסורה מן התורה שלכך אמרו ופליגא דרבי פדת, דע שאין מחלוקת רבי פדת וחבריו בזה אבל המאמר היה על שאלתם בנדה אם מותרת לשכב עם בעלה במטה אחת היא בבגדה והוא בבגדו ואף על פי שיש בישינים במטה אחת קריבה וחמום זה מזה כענין (קהלת ד) אם ישכבו שנים וחם להם וכל שישנים במטה אחת אי אפשר להם בלא נגיעה וכדאיתמר התם (ברכו' כד א) והא איכא עגבות ויש בהם עוד חשש ביאה ובא רב יוסף לאסור מטעם חשש הביאה כדרך שאסרו בעוף שלא יעלה עם הגבינה בשלחן אחד ואף על פי שאפילו האכילה מדבריהם וכל שכן בכאן ששכיבתן במטה אחת קרוב לבא לידי ביאה ודחינו זה משום דאיכא שני ודעות ואחר כך באנו ואסרנו הדבר

מפני שיש בשכיבתן במטה אחת קריבה והנאה זה מזה. ואמרו במדרש הכתוב ביחזקאל (יח) ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. כלומר שהדבר ידוע שבאשת רעהו אסור הוא לעשות כן אפילו ההסתכלות בה אסור וקולה ערוה (ברכו' כד א) והכתוב מזהיר ממנה (משלי ה) הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה שאפילו בלא ייחוד שאינן באין עתה לידי עברה מנעונו הכתובים מזה, ואם כן אף הנדה והעריות שלשאר אסורות לגמרי מטעם הקריבה ואפילו לא יבאו לידי אסורי ביאה משום שינוי ודעות ועל זה אמרו ופליגא דרבי פדת שהוא סובר שאין אסור בעריות שלשאר אלא בגלוי הערוה ואם כן לא הוקשו לאשת איש שהכל מודים בה שהוא אסור שהרי שלמה צווח כן. והזכירו (שבת יג א) בעולא נמי שאין לו ההיקש הזה לפי שהיה מנשק באחיותיו בהפסק ושינוי אבי ידיהו שלא כדרך הנושקין להכרא ואף על פי שהוא אסור באשת איש. והנה כולם אין להם המדרש הזה מלא תקרבו לגלות ערוה והאוסר מביא אותו מהקש הכתוב שביחזקאל ור' פדת ועולא מתירין. ומה שאמר ר' פדת לא אסרה תורה, ירצה בו שאינו אסור כלל. כאמרם (מגלה כב ב) לא אסרה תורה אלא פשוט ידים ורגלים ואמרם (ר"ה כד ב) לא אסרה תורה אלא דמות ארבע פנים בהדי הדדי. ואמרו עוד (ב"מ סט ב) כל כי האי רביתא ליכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוח למלוח.

והנה לדעתי הברייתא השנויה בספרא אינה אלא לאיסור השכיבה בקירוב בשר כשהיו שניהם ערומים וקרא אסמכתא בעלמא משום חשש ביאה שהכל מודים בזה כדתנן (קדושין פ ב) הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו. ואילו היה מחלוקת שלרבי פדת בשלתורה במדרש הלאו של לא תקרבו היאך אמרו מקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, והלא ענין הקריבה בכל העריות כתוב אל כל שאר בשרו לא תקרבו ובנדה כתוב מפורש לא תקרב ואיננו כתוב באשת איש. וכן הביאו שם (יג א) לאיסור מימרא דעולא שאמר כל קריבה אסור משום לך לך אמרי' לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. אם כן כל הדברים אינן לאיסור מן הלאו הזה של לא תקרב. ובגמר ע"ז (יז א) הזכירו עוד מדרש הכתוב הרחק מעליה דרכך זו המינות והרשות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רב חסדא ארבע אמות ואמרו על זה ופליגא דרבי פדת וכו'. כי הזונה אצלם הנבעלת ממי שאין קדושין תופסין לו בה כגון העריות [ערמב"ן ש' ה עמ' קטז: וקכ. ול"ת שנה] ולא הזוהרנו עליהם לדעת רבי פדת בהרחקה הזו. וכן מאמרם בשבת (יג ב) בתלמיד שאמרה אשתו לאליהו שהיה ישן עמה בקירוב בשר ולא עלתה דעתו לדבר אחר ואמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, מפני שעבר על הגזירה שלדבריהם נענש, ופורץ גדר ישכנו נחש [ע"ז כז ב, שבת קי א]. ואם היה עובר בלאו מן התורה היה אומר ברוך המקום שהרגו שעבר על דברי תורה. ואין זה נקרא משוא פנים. אבל הדבר שהוא משוא פנים לתורה הוא הגדר והסייג הנעשין לדבריה כאמרם (ברכו' כ א) ולא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת והם דקדקו על עצמן עד כזית ועד כביצה. כלומר שהם נושאים פנים לתורה ואני אשא להם פנים. והנה זה היה ישן עם הנדה במטה בסינר לבדו מפסיק בינו לבינה והיה בהם קצת קרוב בשר וחבוק ונשוק ולא מצאו באיסורו אלא משוא פנים לתורה. וראיתי לרב בחבורו הגדול שכתב בספר המדע (במנין בקצר) בלאו הזה שלא ליקרב לעריות בדברים המביאים לידי גלוי ערוה כגון חבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה שנ' לא תקרבו לגלות ערוה

מפי השמועה למדו שזו אזהרה לקריבה המביאה לידי גלוי ערוה. הוסיף עליו שם רמיזה וקפיצה שיהיו בכלל הלאו הזה ואם כן אף עליהם הוא לוקה. ושמה הגיעתהו ברייתא אחרת שהיא שנויה באבות דרבי נתן (פ"ב) ועשו סייג לתורה עשה סייג לדברך כדרך שעשה הקדוש ברוך הוא סייג לדבריו. ואדם הראשון עשה סייג לדבריו תורה עשתה סייג לדבריה משה עשה סייג לדבריו ואף איוב ואף חכמים ונביאים עשו סייג לדבריהם וקא תני אי זהו סייג שעשתה תורה לדבריה ואל אשה בנדת טומאתה יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל ואל אשה לא תקרב. ומזה הוסיף הרב רמיזה וקפיצה. והם באמת דברים בטלים שיהיה במדבר עם אשתו נדה שיחה בטלה לאו ומלקות מן התורה.

ובאותה ברייתא שנו עוד יכול תישן עמו בבגדיה על המטה תלמוד לומר לא תקרב יכול תרחץ פניה ותכחול עיניה תלמוד לומר והדוה בנדתה כל הימים שבנדתה תהא בנדוי מכאן אמרו כל המנוולת עצמה בימי טומאתה רוח חכמים נוחה הימנה מעשה באדם אחד וכו'. וכל אלו אינם אלא אסמכתא והרחק מן העבירה. ובתלמוד העלו שהוא מותר. ושם שנו עוד נאמר כאן לא תקרב ונאמר להלן אל תקרב לדבר המביא לידי עבירה לא תקרבו הרחק מן הכעור ומן הדומה לו שכך אמרו חכמים הרחק מחטא קל שמא יביאך לידי חטא חמור. אם כן אינם אלא גדרים וסייגים להתרחק מן העבירות וסמכו אותם למקרא. ושמה רצונם לומר בסייג שעשתה תורה לדבריה שתפשה תורה לשון קריבה בעריות כדי שיהיו החכמים יכולים לעשות סייג בלשונה וישמעו ממנה הצדיקים הנושאים פנים לתורה כל קריבה שבעולם. וזה דרך אגדה. לא שיהיה זה עיקר הלאו.

ובגמר קדושין (פא ב) במעשה שלרב חנן בר רבא שהושיב בת בתו קטנה בחיקו והודיעוהו שהיתה מקודשת, לומר שזה אסור באשת איש ולא אסרו עליו משום ערוה שלשאר ואחר כך אמרו לו שהוא עובר על דברי שמואל שאמר אין משתמשין באשה כלל ואמר אנא כאידך דשמואל סבירא לי דאמר הכל לשום שמים. ואילו היה בקריבה לאו גמור מן התורה לא הותרה לחסידים לחכמים העושים מעשיהם לשום שמים. אבל הכל גדר וסייג ומותר בקרובות למי שמוחזק שאינו חשוד לעשות כיעור ונמנע משאר הנשים. ובמסכת יבמות בפרק הבא על יבמתו (נה ב, נו א) אמרו העראה זו הכנסת העטרה גמר ביאה ביאה ממש מכאן ואילך אינה אלא נשיקה ופטור. ואמרם פטור ראייה שאין בו מלקות מן הלאו הזה שלקריבה. ושם (נה א) הביאו העראה בחייבי לאוין למלקות מן המדות הנדרשות ולא הביאו אותו משום קריבה ואפילו בפחות מיכן. ואם תאמר שלא אסרה תורה קריבה אלא בעריות שלחייבי כרתות והלא חייבי לאוין מהם נלמדים בגזירה שוה. והעולה מכל זה שלא נמנה ענין הקריבה לאו בפני עצמו. אלא קריבה שלגילוי ערוה אסר הכתוב. וכך אמרו עוד בסנהדרין בגמרא דבני מערבא (פ"ז סה"ז) כתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אמר רבי יוסי בר' בון היא בל תקרב היא בל תגלה:

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נו

בענין איסור הסתכלות בנשים מגולות ממקומות שדרכן לכסות אם יש בזה חומר לאוין דג"ע ובאם צריך לילך במקומות שהנשים נמצאות כן ב' מנחם אב תש"כ. מע"כ ידידי הנכבד מו"ה ר' יעקב גרשון בורשטין שליט"א.

הנה בדבר שאסור לילך במקומות שהנשים יושבות והולכות מגולות בשרן ממקומות שצריכין להיות מכוסות כמו אצל חוף הים ולרחוץ עמהם בימים ובנהרות אם הוא בדין יהרג ואל יעבור. והוכיח כתר"ה מסנהדרין דף ע"ה במי שהעלה לבו טינא שאמרו חכמים ימות ואל תעמוד לפניו ערומה ולמ"ד אשת איש היתה משמע דהוא מדינא דהא אמר בשלמא למ"ד א"א היתה שפיר ורק למ"ד פנויה היתה הוצרך להטעמים דפגם משפחה וכדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות וכדאיתא דיוק זה בבעה"מ. הנה שני חלוקים יש, חדא דשם הוא להתרפאות מתאוותו להעבירה ליהנות מהערוה, שזה חמור מלעבור להנצל מהריגת המאנס כדסובר בעה"מ חלוק זה לענין הנאת עצמן, שמתיר בעה"מ אף בג"ע כשמאנסין אותו לעבור שמ"מ להנאתו להתרפאות מתאוותו אוסר גם הוא בג"ע, אף שבשאר עבירות כמו שמתאוה לאכול הנבלה או לאכול ביו"כ מותר כדביאר בהגהות הב"ח שם שיטת בעל המאור עיין שם, והוא מהר"ן פסחים דף כ"ה. וחלוק זה אפשר הוא גם בתעמוד לפניו ערומה שלהתרפאות מתאוותו ליהנות בהסתכלותו בערמימותה אסור אף שאינו איסור ממש אבל ליהרג כשמאנסין אותו להסתכל בערומה כיון שאינו איסור ממש בלא נגיעה אפשר דאינו מחוייב ליהרג. ואף הרמב"ן שאינו מחלק בין להתרפאות מתאוותו להעבירה ובין להנצל מהריגת המאנס להנאת עצמו הוא רק לענין עצם הדין שסובר בעה"מ שאין חלוק בין שאר עבירות לג"ע באונסין להנאת עצמן והוא משום דסובר דהחומר בג' עבירות אלו שגם בצנעא יהרג ולא יעבור הוא משום דבדידהו איכא דין קדוש השם אף בצנעא, וכשמאנסין להנאת עצמן ולא להעביר על דת ליכא בזה משום קדוש השם דלכן הקשה דא"כ גם כשהתאוה ליהנות מהערוה יהיה מותר להתרפא כמו שמותר לאכול נבלה וביו"כ כשמתאוה כשהוא פ"נ, אלמא דג' עבירות אלו שאף בצנעא ימות ונהרג הוא מצד חומר עבירות אלו ומטעם זה אין מתרפאין לכן יש לו גם ליהרג אף שהוא מאנסו להנאתו שאין בזה משום קדוש השם מצד חומר האיסור. אבל לענין מה שאמרו ימות ולא יתרפא אף רק בעמידתה לפניו ערומה שאינו איסור ממש גם הרמב"ן אפשר יחלק שהוא רק להתרפאות מתאוותו להעבירה אסור אף בזה ולא במאנסין אותו להסתכל שלא יתחייב ליהרג ע"ז שהרי הוא חלוק דמסתבר ולמה יפלוג הרמב"ן על סברא זו.

וטעם בעה"מ שאף לענין היתר דלהנאת עצמן מחלק דלהתרפאות מתאוותו ליהנות ממנה שאני ואסור, נראה דכיון שבג' עבירות אלו יש ענין קדוש השם גם בצנעא ממילא מה שמתאוה ליהנות דוקא מאשה זו שהיא בעבירה דג"ע לו הוא חלול השם דמחוייב למות ולא לעבור, ול"ד לנתאוה לאכול הנבלה או ביו"כ שאף בפרהסיא מותר לו לאכול אף שבפרהסיא גם בכל עבירות יעבור ואל יהרג אלמא דהתאוה לאכול איסור אין בזה ענין חלול השם, הוא משום דהתאוה לאכול הנבלה אינו משום דהיא נבלה אלא משום דהיה בשר שהריחה ואם היה הבשר כשר היה ג"כ מתאוה לו בזה שהריחה וכ"ש ביו"כ שליכא היתר כלל ואם היה בחול היה נמי מתאוה לאכול ונמצא שלא היתה תאוותו לעבור איסורין לכן אף בפרהסיא הוא ככל חולה שנדחו כל האיסורין מפני פ"נ, אבל במה שמתאוה לאשה זו דוקא שהיא ערוה עליו והיה אסור לו להתאות לה הוא תאוה לעבור איסור וכ"ש למה שמשמע בגמ' שיש לתלות שרק מחמת שהוא איסור ומים גנובים נתאוה כ"כ עד לחלות למות מזה הוי זה גופיה חלול השם שאף בצנעא הוא בג"ע בדין חיוב קדוש השם למות ולא לעבור. והרמב"ן לא ניחא לו לחלק כיון דאפשר גם בג"ע שנזדמן שנתאוה לאשה זו לא מצד האיסור כמו באכילה.

עכ"פ ממה שאסור להתרפאות ליכא ראייה שגם יהרג באנסו אותו להסתכל בערומה. וגם לבד זה הא כשאינו מתכוין ליהנות מההסתכלות גם האיסור קיל טובא שהא בלא דרך תאוה אף בנגיעה וחבוק ונשוק ליכא הלאו ואינו לוקה כמפורש בש"ך סימן קנ"ז ס"ק י"א ומשמע לו כן גם מן הרמב"ם כ"ש שבהסתכלות שלא בדרך תאוה שהוקלש האיסור וממילא אף כשיעשה מזה קצת תאוה ודאי קיל ממסתכל לכוונה ליהנות ממנה כהא דרוצה להתרפאות בזה שימלא תאותו בהסתכלותו וא"כ אין למילף מזה שאסור להתרפאות בהסתכלות לכוונת הנאה ממנה שיהיה מחוייב ליהרג כשמסתכל שלא לכוונת הנאה אף שיוגרם מזה קצת הנאה שהוא איסור קלוש.

ועוד שהסתכלות שיהיה שייך לאיסור ג"ע הוא רק כעובדא דהתם שהאשה באה או שהובאה לזה שיסתכל בערמומיתה אבל מה שהוא הולך למקום שנשים נמצאות מגולות בבשרן אין זה שייך לג"ע אלא שהוא איסור אחר דמביא לידי הרהור ועובר על ונשמרת מכל דבר שהוא איסור הרהור שיש לחוש שיבא מזה להוצאת זרע לבטלה וגם לפעמים בא תיכף להוצאת זרע. והטעם דבקרא שילפינן משם איסור לשאר דברים לבד ביאה להרמב"ם שהוא מדאורייתא נאמר לא תקרבו שהוא לאו על נגיעה דרך תאוה בקירוב בשר כדכתב הרמב"ם בר"פ כ"א מאי"ב כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה אבל הסתכלות ליכא בלאו זה אלא הוא איסור אחר דנקט הרמב"ם בה"ב וליכא ע"ז מלקות אלא מכת מרדות, ואף שלא הזכיר טעם האיסור בכאן הזכיר זה שם בהכ"א באיסור להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה ובאיסור להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה שהוא שלא יבא לידי הרהור, והוא כדכתבתי שאיסור הסתכלות אף כשהיא מגולה ממקום שדרך לכסותן כמו בעומדות על הכביסה הוא משום שלא יבא לידי הרהור, וא"כ אין בזה שייכות לאיסורים דג"ע. אך אפשר אולי לומר שהאיסור דה"ב הוא ג"כ איסור קריבה אבל בלא נגיעה הוא רק מדרבנן, ועיין בהגמ"י אות א' שהביא מאדר"נ שדריש מלא תקרב גם שלא ידבר עמה דברים בטלים והוא אסמכתא אבל כיון שסמיך להא דלא תקרב אלמא דהוא מדרבנן מאיסורי קריבה ואם כן גם הסתכלות הוא מאיסורי קריבה מדרבנן אף שאינו נוגע בה כמו הדבור, אבל איסור זה הוא רק בכוונה ליהנות מזה ולכן כתב אפילו באצבע קטנה שהוא ממקום שהדרך להיות מגולה דכיון שנתכוין ליהנות אין לחלק בין מקום שצריך להיות מגולה למקום שדרכן לכסות. ובהכ"א איירי בלא כוונה ליהנות מ"מ אסור להסתכל במקום שדרכן להיות מכוסה אף שאין בזה ענין קריבה מחשש שלא יבא לידי הרהור, וכן איסור להסתכל בבגדי צבעונין אין שייך קריבה רק שאסור מצד הרהור. ואיכא לפ"ז בהסתכלות במקומות שדרכן לכסות בכוונה ליהנות ב' איסורין אחד מצד קריבות ואחד מצד הרהור, ובמקומות שדרכן לגלות במכוין ליהנות רק איסור קריבה, ובלא כוונה ליהנות יהיה אסור רק במקום שדרכן לכסות ורק מצד חשש הרהור. וכן משמע לכאורה מהרמב"ם. אבל הא בע"ז דף כ' דריש מונשמרת מכל דבר רע הא דאסור להסתכל בנשים שהוא איסור מצד הרהור, ואם הוא כפשטות הלשון שאף במקומות המגולין איירי ונוקים בכוונה ליהנות דרך בזה אסרי הרמב"ם וש"ע והא דמקשה על רשב"ג ולא תירץ שרשב"ג לא נתכוין ליהנות הוא משום דכיון שהתפעל רשב"ג מיופיה עד שאמר עליה מה רבו מעשיך ה' נחשב זה הנאה כדכתבתי בספרי אגרות משה סימן מ' באו"ח עיין שם, הרי להרמב"ם למה ששמע הוא מצד איסור קריבה ולא מצד איסור ונשמרת, ואם נוקים שאירי הברייתא במקומות שדרכן לכסות ובלא כוונה ליהנות שאסור רק משום הרהור יקשה מה הוקשה לו על רשב"ג יתרץ דהיה במקומות שדרכן להיות מגולות ואף שנימא

שנחשב בהא דרשב"ג כנהנה כדכתבתי לא הי"ל להקשות מברייתא זו דהאיסור הוא משום הרהור שהוא רק במקומות שדרכן לכסות ולכן צריך לומר דבכל הסתכלות ליכא איסור קריבה אלא איסור ונשמרת מצד איסור הרהור, בין במכּוּיִן ליהנות שאסור אף במקומות המגולין, בין במקומות שדרכן לכסות שאסור בכל אופן אף בלא מתכוּיִן ליהנות, דאיסור קריבה הוא רק בנגיעה. ומה שחלקן הרמב"ם בשתי הלכות הוא משום דיש חלוק ביניהם לענין מכת מרדות שסובר הרמב"ם שהוא רק בנתכוּיִן ליהנות שדין זה נקט בה"ב והוא אף במקומות הגלויים ובהכ"א נקט הדין שאסור להסתכל בשעה שהן עומדות על הכביסה שהוא במקומות שדרכן לכסות שאיירי בלא מתכוּיִן ליהנות, דבמתכוּיִן הא אסור אפילו במקומות המגולין, ובדין זה ליכא מכת מרדות. ואף שאיסור דתרוייהו הוא משום ונשמרת שלא יבא לידי הרהור, מ"מ יש חלוק ביניהם לענין מכת מרדות משום דלא מצוי כ"כ שיבוא לידי הרהור בלא מתכוּיִן ליהנות לכן סובר הרמב"ם מסברא דאין באיסור זה מכת מרדות, וכן לא כתב בה"כ באיסור הסתכלות בבהמה וחיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה שאיכא מכת מרדות משום דג"כ הוא שלא ליהנות לכן לא מצוי כ"כ שיבא לידי הרהור וליכא מכת מרדות. וגם נראה דהרמב"ם למד זה מגמ' דסנהדרין דף כ"ו בחשוד על העריות שא"ר ששת ארבעין בכתפיה שרש"י ותוס' פירשו שאיירי בחשוד לעבור איסור זנות ממש אבל לא היתה התראה או גם בלא עדים והמלקות הוא משום לא טובה השמועה, אבל הרמב"ם לא נראה לו פירוש זה דסובר דלכו"ע פסול כשבא על הערה כדסברי כן ברא"ש ובעה"מ, וגם לא יפרש שהוא בעבר על חבוק ונשוק כדמפרש לדידיה הכ"מ דהא מאותו הטעם עצמו דלא ניחא לפרש בבא על הערה משום דאין לחלק בהעבירות שפוסלין בין עריות דיצרו תוקפו לשאר עבירות כדכתב הרא"ש דדוחק הוא לחלק ובבעה"מ כתב דבבועל את הערה אפי' ר"נ מודה דהא רע לשמים ורע לבריות הוא, וברור שאין כוונתו רע לבריות כפשוטו שהרי פוסל אף בבא על הערה מרצונה הטוב אלא כוונתו דיש לזה דין רע לבריות דהוא עד דחמס כדמצינו באוכל נבלות לתיאבון שאף לרבא פסול כדפרש"י בדף כ"ז דכיון דמשום ממון קעביד דהא שכיחא בזול טפי מדהיתרא הו"ל כרשע דחמס, וה"ה כשגם הנבלה ביוקר אבל לא היה שם בקרוב בשר כשר דהא לא מחלק לרבא לומר שמכשיר אף באוכל נבלות לתיאבון אם הוא תיאבון אחר שלא בשביל הזול דממון אלא משמע דכל תאוה דינו כעובר בשביל תאוה הממון שהרי בשביל תאוה חזינן שחשוד לעבור עבירה ולכן חשוד נמי לתאוה ממון למישקל שוחדא ואסהודי שיקרא. וא"כ גם בעובר בשביל תאוה זנות נמי הוא כרשע דחמס והוי ממילא דינו כרע לבריות אף שבעל ברצונה כיון דחזינן דעובר בשביל תאוה על איסורין וזהו כוונת בעה"מ ברע לבריות שכתב ולא נראה לו לחלק בסברא בעלמא דיצרו תוקפו יותר בעריות להכשיר בפסול דאורייתא, ואם כן להרמב"ם שגם חבוק ונשוק הוא לאו שלוקין עליה מדאורייתא שזהו הרשע שפסלה תורה לעדות כמפורש ברמב"ם פ"י מעדות ה"ב, נמי אין לחלק מצד יצרו תוקפו משאר עבירות כיון שעכ"פ נקרא רשע בתורה ככל מחוייבי מלקות שגם עליו נאמר והיה אם בן הכות הרשע, ולכן פי' הכ"מ להרמב"ם צע"ג שאין מקום לחלק להרמב"ם בין בא על הערה לחבוק ונשוק לענין עדות. ולכן מפרש הרמב"ם ארבעין בכתפיה שהוא מכת מרדות כדפירשו הם אבל לא מצד לא טובה השמועה שבשביל זה לא מסתבר לו שיפסל לעדות אף לר' ששת וכ"ש שלא היה מקשה על ר"נ מזה כיון שאפשר לא עשה כלום אף שרגיל וגם בהם אלא שאיירי בראינו דברים האלו שחושב הרמב"ם שהוא מסתכל בנשים בכוונה ליהנות מזה והוא קורץ בידי ורומז בעיניו להן להנאתו שע"ז איכא מכת מרדות על דבר שעשה ממש ולכן סובר ר' ששת שנפסל מדרבנן לעדות כעל כל איסור

מדרבנן שחייבין מכת מרדות שנפסלין מדרבנן כדאי' ברמב"ם שם ה"ג, ור"נ מחלק בפסול דרבנן מצד הסברא דיצרו תוקפו דבפסול דרבנן שייך לסמוך על סברא זו וכיון שהמכת מרדות מצינו רק בחשוד על העריות ששייך רק בנתכיון ליהנות מהעריות בדברים שעשה אמרינן דהוא דוקא, ולא כשהי' בלא מתכיון ליהנות כהא דמסתכל בשעה שעומדות על הכביסה ומסתכל בבגדי צמר שאיירי בהכ"א, אף שהוא ג"כ אסור מטעם אותו האיסור עצמו, סובר הרמב"ם שליכא בזה מכת מרדות ואף לר' ששת יהיה כשר לעדות.

ע"כ איסור הסתכלות הוא מצד ונשמרת שלא יבוא לידי הרהור אף במקומות שדרכן לכסות וכן משמע מש"ע אה"ע סימן כ"א שכתב שני הדינים שבשתי ההלכות בדין אחד בסעיף א'. וכיון שהוא דין הרהור מקרא דונשמרת אינם בכלל דין ג"ע שיהיה בהם דין יהרג ואל יעבור, דאף בשביל הוצאת זרע ממש לא מצינו דיהיה בדין יהרג ואל יעבור ובפירוש איתא בסדור ריעב"ץ בחלק מלון מדור ד' סעיף י"ב דאם א"א לו להחזיק הזרע אם לא יכניס עצמו בסכנה אינו מחוייב ולא רשאי להמית עצמו בשביל כך, ואף מה שמסיק אכן העושה במזיד ודאי צריך למסור עצמו על כך ועליו א"ר טרפון בנדה דף י"ג מוטב תבקע כרסו, אין לפרש כפשוטו שצריך למסור נפשו דמ"ש משבת וכל האיסורין שאף אם במזיד הביא עצמו שיהיה בסכנה בלא חלול שבת ועבירת שאר איסורין מחללין עליו שבת ועובר האיסורין ואין חלוק לדינא אם באונס בא לזה או במזיד שעכ"פ כיון שעתה הוא מסוכן יש לו דין היתר דפ"נ אף שודאי יענש ע"ז בד"ש על שהביא עצמו לזה, וכן הוא גם בהוצאת זרע דכיון שהוא ככל עבירות שיעבור ואל יהרג הוא גם לענין הביא עצמו במזיד להוצאת זרע שאינו רשאי להמית עצמו אף שיענש בד"ש ור"ט שאמר תבקע כרסו פשוט שאינו במקום סכנה אלא שיסבול מזה יסורין עד שיתרפא, ואף זה משמע שאין הלכה כמותו שלא הביאוהו הרמב"ם והש"ע ומוותר להוציא הקוץ אף שלא במקום סכנה ואף בגרם לזה. (וכוונת הריעב"ץ הוא שצריך למסור עצמו בהשתדלות גדולה על כך ואף שהוא דוחק מוכרחין לפרש כך ולכן לא כתב להמית עצמו כדכתב תחלה ולא לשון למסור נפשו אלא כתב למסור עצמו שהוא רק להשתדלות גדולה על זה). וכיון שנתבאר שאף להוצאת זרע ממש ליכא דין יהרג ואל יעבור כ"ש לאיסור הרהור מונשמרת שהוא כדי שלא יבוא להוצאת זרע שליכא דין דיהרג ואל יעבור. וממילא למה שנתבאר שאף בהביא עצמו במזיד לידי זה שיוציא לבטלה ליכא דין דיהרג יקשה לכאורה עובדא דהעלה לבו טינא שאסרו לעמוד לפניו ערומה והוא בא"א מדינא כדיוק בעה"מ, דאף שהוא להתרפאות ממה שנחלה מתאווה היה להו להתיר כיון שאין לזה דין ג"ע אלא שהוא כשאר איסורין כמו שלא הי"ל ליהרג במאנסין אותו כקושית הרמב"ם על בעה"מ לשיטתו ולמה שנתבאר דאין לזה דין ג"ע יקשה אף להרמב"ם ואין שייך חלוק להתרפאות מליהרג שכתב הר"ן והב"ח. ולכן צ"ל דלהביא אצלו האשה ערומה שיסתכל בערמומיתה הוא שייך לג"ע, אף שלא יעשה יותר מהסתכלות דהרי כן עושין מגלי עריות להכנת מעשה הזנות שלהם והוא ג"כ מדברים המעמיקים בזמה ואפשר שבאופן כזה שהוא מעשה הכנה משניהם למעשה הזנות אף שהחליטו שלא יעשו מעשה הזנות ממש אלא רק מעשה הכנה דהסתכלות להגדיל תאותם ולא יותר יהיה אף בהסתכלות הלאו דלא תקרבו אף בלא נגיעה כיון שאין לך דבר מביא לידי גילוי ערוה יותר מזה, ויותר מסתבר שעכ"פ בלא נגיעה אינו בלשון לא תקרבו שבקרא, אבל עכ"פ מעשה זמה ודאי הוי שזהו ההכנה שלהם והוי זה מאביזריהו, ולכן ודאי שאין שייך לומר שלעשות הכנה לעבירה הוא מעשה המותר מדאורייתא די ש רק לומר שעדיין לא עברו על האיסור אבל לא שעשו מעשה היתר, וברור דכשיעשה האיסור יענש בד"ש גם על ההכנות שעשה לזה אף כשלא יאסרו רבנן כמו שיש שכר גם על

ההכנות לקיום מצוה אך כשלא יעשה האיסור מאיזה מניעה אף שלא מצד תשובה אולי לא יענש דיהיה רק כמו מחשבה רעה שלא נחשבה כמעשה כדאיתא בספ"ק דקידושין ולכן יש להחשיב הכנות למעשה עבירה שעושה מעשה עבירה מדאורייתא אף שעדיין לא עבר בלאו ממש, לכן אמרו חכמים שאסור לו להתרפאות מזה כמו מן העבירה עצמה. ואם היה שייך במאנסין אותו ג"כ שיהיה ההסתכלות מעשה הכנה לזנות היה מחוייב גם ליהרג אבל מסתבר שבמאנסין אותו אין זה הכנה ממילא לזנות שדבר כזה תלוי בלב וכיון שהוא באונס הריגה אין זה הכנה כלל אבל בהעלה לבו טינא שמתאוה לזנות אבל יתרפא גם בהכנתו ע"י ההסתכלות זה ודאי הויא הכנה להעבירה שלכן אסרו לו. ורק לבעה"מ הקשה הרמב"ן שפיר דגם הזנות עצמה הי"ל להתיר כיון שהוא להנאת עצמן וכ"ש שהי"ל להתיר עמידתה ערומה וע"ז תירץ הר"ן והב"ח שפיר שיש חלוק בין להתיר להתרפאות מליהרג וכדבארתי מחלוקתם.

וא"כ הוא רק להביא אצלו האשה ערומה שזה הויא הכנה לזנות אבל מה שהוא הולך למקום שיושבות מגולות בשרן שהנשים לא בשביל מחשבת זמה יושבות שם כן וגם לא משימין כלל לב למה שהוא בא שם אין שייך כלל לג"ע, שאין זה מהכנות זמה כלל ועובר רק באיסור הרהור בנשים מקרא דונשמרת אף בנתכין ליהנות, וכ"ש בלא נתכין ליהנות שהוא רק באיסור דונשמרת שאין בזה דין דיהרג ואל יעבור.

ולמה שבארתי יש מקום לתרץ דברי הר"ן ע"ז דף כ"ח שכתב על תעמוד ערומה ותספר עמו מאחורי הגדר שדברים אלו אינן ג"ע ממש אלא שעובר בהן בלא תקרבו לגלות ערוה שהוא לאו דג"ע וכתב הש"ך /יו"ד/ בסימן קנ"ז סק"י שהר"ן סובר כהרמב"ם שעל קריבה איכא לאו ומלקות מה"ת ולא כרמב"ן, שתמוה מאד הא ליכא לאו ומלקות אף על הסתכלות בערומה וכ"ש על לספר עמה שליכא לאו, ועיין בגליון מהרש"א שהקשה זה וכתב קשה אטו דבור דאורייתא הוא ונשאר בקושיא, ומה שלא הקשה מתעמוד ערומה אולי משום דעכ"פ אסור מדאורייתא מקרא דונשמרת ואף שבארתי שבשביל איסור זה ליכא דין דיהרג ולא יעבור משום שאינו לאו דג"ע אולי נחית למה שכתבתי שהסתכלות באופן שהאשה באה אצלו לשם זה נחשב מג"ע, ואולי סובר כהר"י שהביא הב"ש סימן כ"א סק"ב דלהביט ביופיה הוא איסור מדאורייתא מקרא דלא תתורו ויסבור שזה ג"כ נחשב מג"ע ולכן הקשה מדבור שודאי אין בזה איסור דאורייתא אבל ודאי שקשה גם מתעמוד ערומה שהרי מפורש בר"ן שהוא מלא תקרבו וזה ליכא. ולכן אפשר שהר"ן סובר שהסתכלות כזה שהוא מעשה הכנה משניהם למעשה זנות אף שהחליטו שלא יעשו מעשה הזנות ממש יש בזה לאו דלא תקרבו כהאפשר שכתבתי, וא"כ סובר יותר דאף דבור כזה עם המתאוה לה לזנות עמה הוא קריבה והכנה למעשה זנות משום שגם דבור של אהבה וחבה הם מדברים המכינים למעשה הזנות, דהא מסתבר שתספר עמו מאחורי הגדר הם בדברים כאלו שדברים בעלמא לא שייך שיתרפא ואף אם יתרפא לא מסתבר שיאמרו שימות ולא ידבר דברים בעלמא דמ"ש מעמידה לפניו כשהיא לבושה שמשמע שהיו מתירין לו מטעם דכיון שבזה ליכא אלא האיסור מצד כוונתו ליהנות, דהכנה לזנות ליכא בזה, הוא רק איסור דהרהור מונשמרת שאינו מחוייב למות כמו בשביל שאר איסורין וא"כ גם לדבר דברים בעלמא לא יגרע אלא שאיירי לדבר עמו דברי אהבה וחבה שהם גם הכנה לזנות כשמתכוונים לזה כהא שמתרפא מזה לכן סובר הר"ן דיש בזה משום לא תקרבו באופן ההוא דוקא. אבל אף אם לא נימא כהר"ן דיהיה בזה הלאו דלא תקרבו שפיר אמרו דאסור להתרפאות בהן אף שלאיסורי דרבנן נימא דאין לו למות כדבארתי הטעם לעיל.

והנה על הסתכלות בלא מתכוין ליהנות אף שיבא מזה לידי הרהור והנאה יש ראיות מפורשות שנדחה מפני פ"נ דהא הגמ' בסוטה דף כ"א שהוא חסיד שוטה ומבלי עולם בטבעה איתתא בנהרא ואמר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ולאצולה, וברור שאף אם ברי לו שיבא לידי הרהור מחוייב לאצולה וברור שאין חלוק בין אצולי נפשיה לאצולי אחרים, דבהג' דברים אסור לעבור אף בשביל אצולי אחרים, אלא ודאי שזה לא הוי מאיסורי ג"ע כיון שרק מדין הרהור הוא האיסור, ואף שמחוייב גם ליגע בה ולחבקה בידי אף שהנגיעה בגופה הוא מלאו דקריבה שהוא לאו דג"ע, נראה פשוט משום דעצם הנגיעה והחבוק אינו משום חבה והאיסור דחבוק ונשוק וכל נגיעה הוא רק כשעושה דרך תאוה, ואף שידע בנפשו שכשיגע בה ויחבקה בידי להוציאה מן הנהר יתכוין גם ליהנות ממנה, אין להחשיב איסור זה על מעשה הנגיעה והחבוק שעושה כיון שהמעשה ודאי אינו דרך תאוה כיון דאף מי שאין לו שום תאוה היה עושה זה והוי האיסור רק הנאה שבלב שיש לו מזה ממילא אין ע"ז איסור קריבה אלא איסור הרהור מקרא דונשמרת שזה נדחה מפני פ"נ.

וגדולה מזה מצינו בב"ב דף נ"ז שאמר ר"ח בר אבא על קרא דעוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה ומקשה ה"ד אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא פרשב"ם ואף על פי שעוצם עיניו שלא הי"ל לקרב אלא להרחיק מן העבירה, אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא פרשב"ם אנוס הוא אם מסתכל דרך הליכתו ואנוס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו עיין שם ולכאורה נהי דליכא דרכא אחריתא אינו אנוס דהרי אפשר לו שלא לילך כלל לשם ואף שצריך לילך לשם לפרנסתו ולעבודתו ולשאר צרכיו מה בכך הא אנוס ממון אינו אנוס לדחות איסורין. ולכן צריך לומר דכיון דהאיסור הוא רק משום חשש שיבוא לידי הרהור רשאי לסמוך על עצמו שסייח דעתו מהן ולא יהרהר מחמת שיסתכל בהן כשיש לו צורך ללכת שם לצרכי פרנסתו וכדומה ואינו מחוייב לחשוש ע"ז ביותר ולהפסיד ממונו ולמנוע משאר צרכיו, ורק כשאין לו צורך לעבור כאן כגון באיכא דרכא אחריתא וה"ה כשאין לו צורך לילך שם דהולך רק לטייל שאף בליכא דרכא אחריתא הוא אסור לסמוך על עצמו שסייח דעתו דהא זהו האיסור ונשמרת שלא יסמוך על עצמו לומר שלא יהרהר אבל במקום צורך רשאי לסמוך שלא יהרהר. ומכיון שרשאי לילך ולא לחוש להרהור דבל"ז היה אסור לילך אף להעצים עיניו שיש עדיין לחוש להרהור א"כ אין לו להעצים עיניו דהרי אנוס הוא להסתכל דרך הליכתו ואנוס זה הא סגי שיפטריה רחמנא מאיסור לסמוך על עצמו דסובר דלענין הרהור אין חלוק בין עוצם עיניו ללא עצם כיון שיודע שהן מגולות במקום המכוסה ובשביל זה עצם עיניו ומתרץ דאפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה כשאפשר לו מדרך חסידות כדפרשב"ם, והטעם אולי בשביל זה יהיה טרוד שלא להרהר וגם אולי הראיה ממש יגרום גם להסתכל ביותר. עכ"פ חזינן שאף בשביל הפסד ממון ושאר צרכים שצריך לעשות רשאי לילך למקום שמגלות השוק והזרועות שהם מקומות שדרכן לכסות אף שיהיה מוכרח להסתכל, ואף כשלא יוכל לעצום עיניו אף לבעלי נפש, וכשיכול לעצום עיניו מדינא אינו מחוייב כיון שהוא דבר קשה לפניו ורק ממדת חסידות יש לו למינס נפשו ולעצום עיניו.

והנה מדסתם בגמ' משמע יותר שאף שלא בטוח שלא יבוא להרהור נמי מותר לילך בליכא דרכא אחריתא לעשות צורך פרנסתו ושאר צרכיו, מטעם שאיסור הרהור אינו מצד עצמו אלא כדי שלא יבוא לידי טומאה בלילה שלא ברור הדבר שיבוא לידי טומאה אלא שיש לו לחוש לזה לכן לא מחוייב למנוע מצרכיו ולהפסיד פרנסתו בשביל הספק. אבל לא מסתבר להקל כ"כ דכיון שהקרא אסר להרהר מצד ספק זה הרי נמצא

שהרהור הוא כבר איסור בעצם וממילא כיון שיודע שא"א לו בלא הרהור איך יהיה מותר לו לעבור על איסור שבתורה בשביל פרנסתו וצורכו בלא פ"נ, אך אולי כיון שבקרא נאמר הטעם דשמירה משום שיבוא מזה לדבר רע הוא כנאמר שאינו איסור ברור ולכן צ"ע לדינא במי שלא בטוח שלא יבא להרהר. אבל במי שסובר שיותר נוטה שלא יבוא בזה לידי הרהור מותר לילך לפרנסתו ולשאר צרכיו בליכא דרכא אחריתא במקום שיושבות הנשים מגולות בשרן שדרכן לכסות. וכן אם צריך לרפואה להיות אצל הים נמי אם סובר שלא יבוא לידי הרהור מותר להיות שם אם אינו מוצא מקום ושעות שאין שם נשים ואם אינו בטוח צ"ע לדינא. וברחובות שבעוה"ר הולכות פרוצות הרבה שהוא דבר שא"א לאסור, צריך להשתדל בכל האפשר שלא להסתכל והעיקר להסיח דעתו מכל הרהור. ומסתבר שברחובות הוא דבר נקל להסיח דעתו משום שטרוד בהליכתו שלא יזק ולא יזיק אבל בכל אופן א"א לאסור דבר שאין יכולין לעמוד בה.

ובדבר שראית שיש מקילין אף מיראי ה' ליתן יד לאשה כשהיא מושיטה אולי סוברין דאין זה דרך חבה ותאוה אבל למעשה קשה לסמוך ע"ז. והנני ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף יג עמוד ב

אמר להן: אין אפוטרופוס לעריות.

רמב"ם סוף הלכות איסורי ביאה

אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות, אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעומות ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות.

ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות, ועוד אמרו חכמים רוב בגזל מיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע.

לפיכך ראוי לו לאדם לכופף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן, ויזהר מן הייחוד שהוא הגורם הגדול, גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחוד.

וכן ינהוג להתרחק מן השחוק ומן השכרות ומדברי עגבים שאלו גורמין גדולים והם מעלות של עריות, ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה, גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד.

קובץ שעורים חלק ב סימן מז

שאלה, אם מותר להתעסק בחכמות חיצוניות, ובאיזה אופן יתקיים ההיתר הזה?

תשובה. השאלה הזאת נחלקת לכמה חלקים:

א) אם ההתעסקות הזאת מביאה לקריאת ספרים שיש בהם מינות אסור, והקורא בספרים כאלו עובר בל"ת דולא תתורו אחרי לבבכם ואל תפנו אל האילים, כמבואר ברמב"ם פ"ב מהל" ע"ז לענין ספרי ע"ז, וק"ו לספרי כפירה החמורה יותר מע"ז, שהרי מע"ז נידון בבי"ד וצריך התראה והרודף אחרי ע"ז לעובדה לא ניתן להצילו בנפשו, ואילו כופרים מצוה על כל אדם להורידן, ואינו צריך התראה ולא בי"ד, ונראה דכיון דאסור להתרפאות בעצי אשירה אפילו במקום סכנה משום דילמא אתי לאימשוכי אחרי ע"ז, א"כ ה"ה בקריאת ספרי מינות שייך הטעם הזה דילמא אתי לאימשוכי אבתרייהו, ולשיטת הרמב"ן דאיסור הנאה מע"ז הוא בכלל אביזרייהו דע"ז, ה"ה לאו דאל תפנו אל האילים הוא ג"כ בכלל אביזרייהו דע"ז, ולפי"ז הקריאה בספרי מינות אסורה אפילו במקום פיקו"נ, וכ"ש שלא הותרה בשביל ריוח או הפסד ממון.

ב) אם אין צריך לקרוא בספרי מינות, אלא שצריך להתלמד בגימנסיות ואוניברסיטאות בין ילדי נכרים, ורואה אדם בבנו או בתו שזה מביא להם להתחבר לנכרים ולדרכיהם, עוברין בל"ת השמר לך פן תנקש אחריהם, והתורה צויתה להתרחק ולהבדל מהם בכל מיני ריחוק - רמב"ם פ"א מהל" ע"ז - ולא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות שלא שינו שמותיהם לשונם ובגדיהם.

ג) אם הלימוד אינו מביא לקריאה בספרי מינות ולהתחבר לנכרים ולומד חכמה חיצונית לשם אומנות כדי להתפרנס ממנה, אין שום איסור בזה, ולימוד אומנות כדי להתפרנס היא מצוה, ומה"ט פוסקין בשבת על התינוק ללמדו אומנות, דהוי בכלל חפצי שמים, דחייב אדם ללמד את בנו אומנות, אלא שזהו לכלל העולם, אבל אם רואה אדם בבנו שנפשו חשקה בתורה והוא מוכשר להיות גדול בתורה, בזה אמר ר' נהוראי מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, ולא חלק ר' נהוראי אהא דחייב אדם ללמד בנו אומנות, וא"א לומר בדעת ר' נהוראי ששום אדם לא יתעסק באומנות רק בתורה לבדה, כי הוא דבר שא"א קודם ביאת המשיח, וקרא כתיב ואספת דגנך הנהג בהן מדת דרך ארץ, וראיה לזה מהא דפריך בגמ' מכות ח' אומנות נמי מצוה ומשני דגמיר אומנות אחריתי, ומאי קושיא דילמא מתניתין כר' נהוראי, אלא ודאי דליכא פלוגתא בזה כלל, עיין במשנה ברורה ס"ס ש"ו ויותר מוכח כן בירושלמי שהביא כ"ת ריש פ"א, שאלו את ר' יהושע מהו שילמוד אדם את בנו יונית, אמר להם ילמדנו בשעה שאינו לא יום ולא לילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה, מעתה אסור ללמד את בנו אומנות, והתני ר' ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות, ר' אבא בריה דר' חייא מפני המסורות, והיינו דאין האיסור מפני ביטול תורה, אלא גזירה מיוחדת היתה שלא ללמוד יונית מפני קלקול המלשינים, ואמאי לא משני דס"ל כר' נהוראי, אלא שקושית הגמרא צ"ע, אמאי לא משני דמיירי היכא דגמיר אומנות אחריתי, ושפיר אסור בכה"ג משום ביטול תורה, ושמא משום דסתמא קאמר לאסור, עכ"פ היכא דיש בזה משום אומנות ודאי שרי, אלא שנחלקו הפוסקים אם מותר ללמוד שאר חכמות בשבת וי"ט.

ד) היכא שאין צריך ללומדה בתורת אומנות, אלא שרוצה להשתעשע בה, יש מקום לאסור משום ביטול תורה, דהיכא דעייל ירקא ליעול בישראל וכוורי, ונראה דבזה מיירי הרמ"א יו"ד סי' רמ"ו דכתב ומותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ומקורו בירושלמי פ' חלק, להגיון ניתנו ולא ליגיעה אלא כקורא באיגרת, והיינו שלא יעשם קבע אלא עראי, וכעין זה מתבאר מלשון הספרי שהביא שם בביאור הגר"א, ויש להסתפק בטעמא דאין לעשותם קבע, אם הוא משום ביטול תורה, א"כ אפשר דלא שייך זה אלא באנשים ולא בנשים, מיהו באמת גם נשים חייבות ללמוד כדי לידע איך לקיים המצוה שחייבות בהן, או אפשר, דאפילו בלאו הך טעמא אין לעשותן קבע, שלא יתן להם חשיבות כחשיבות התורה, ולא ישכח כי תכלית היצירה היא רק התורה, ובהקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות האריך שם לבאר, מאמרם, אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, כי אין כונתם לומר שאין צורך לעולם בשום חכמה זולת התורה, כי באמת כל החכמות נצרכות לישוב העולם, אלא שאין התכלית רק אמצעים להתכלית, אבל תכלית כל הבריאה היא התורה לבדה, והעושה שאר חכמות קבע נראה מדעתו שהן תכלית בפני עצמן, וזהו נגד דעת תורה.

ה) ובעיקר הגדול הזה, נשתבשו מאד במדינתם, שהחשיבו לימודים חיצונים כמו לימוד התורה, כי סבורים היו דכמו שצריך ללמוד תורה לשמה כן צריך ללמוד לימודים חיצונים לשמן, אפילו אינן צריכין לו לאומנתו, והראיה שכן דעתם, שהרי דורשין מעצמן - ולא מפני חוק השלטון - מהרבנים שיהיו ד"ר לפילוסופיה, ועפ"י דעת תורה נהפוך הוא, שכמו שצריך ללמוד תורה לשמה, כן בשארי לימודים צריך ללומדן דוקא שלא לשמן אלא לעשותן קרדום לחפור בהן, ותוצאות השיבוש הזה שהשוו במדרגה אחת לימוד חכמה חיצונית ללימוד התורה - רע ומר מאד, כי המתלמדים להיות רבנים לבד שהם צריכים לחפש הוראת "שעות" להתפרנס, עוד צריכין לילך לאוניברסיטה, ותורתם אימתי תהא נעשית? והתורה חוגרת שק שהכניסו צרתה לביתה למען הרעימה, ומה ששגור בפיהם המאמר טוב תורה עם דרך ארץ, הנה במדרש רבה פ' נשא איתא "סלת בלולה בשמן, שתהא התורה בלולה במע"ט, כי הא דתנינן, טוב תורה עם ד"א", ומבואר דפירוש ד"א במשנה זו, הוא מע"ט, וזהו פירוש ר"ת המובא בתוס' ישנים יומא פ"ו שדקדק מלשון המשנה דד"א עיקר, והיינו דלא המדרש עיקר אלא המעשה, אלא שבתוס' שם נראה שפירשו ד"א על אומנות, וכפירושם נמצא במדרש הנעלם אינני זוכר כעת מקומו, ולפירוש זה כתבו שם דתורה עיקר ודרך ארץ טפל, שצריך לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, והגורם לשיבוש זה במדינתם היה על יד נגיעה, שהיו סבורים כי אם יתקרבו להגוים להשתוות להם תקטן שנאתם לישראל, וטעו גם בזה טעות גדולה, כי אדרבא עיקר סיבת השנאה לישראל בדורותינו הוא מפני שעברנו על עצת אבינו הזקן "למה תתראו", ודי למבין.

ו) ובימינו, שע"י הסרת הטבעת נתעורר אצלם רוח טהרה לשוב להדרך אשר דרכו בה אבותינו מעולם, ראשית כל התיקונים צריך להיות במינוי הרבנים, כי כולא גופא בתר רישא גריר, תחת אשר עד עתה דרשו מהתלמידים להיות רבנים שילכו לאוניברסיטה, עליהם לדרוש מהם מעתה שלא ילכו לאוניברסיטה, וכל המרבה בתורה וי"א משובח, ולא המרבה בפילוסופיה, וכן בחינוך הבנים לא יבקשו להם אומנות הבאה ע"י קריאה בספרי מינות, כי על זה כתוב הרחק מפתח ביתה, כי אם יבקשו להם אומנות בהיתר ולא באיסור, והיד ה' תקצר? כי הבא לטהר מסייעין אותו, בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, ותחת אשר עד אתה

אמרו "נהיה כגוים", יאמרו מעתה "לא נהיה כגוים", ואם ככה יעשו יקוים בהם ובכל ישראל הכתוב ואבדיל אתכם מן עמים להיות לי, אם אתם מובדלין מן העמים הרי אתם שלי.

ז) בענין הליכה לתיאטרות כבר הוזהרנו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, לבד מה שיש בזה משום מגרה יצה"ר בנפשיה, ומשום מושב לצים, והמקרא צווח אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם, וידוע שבדורות הקודמים התרחקו אבותינו מזה בכל מיני ריחוק, ולא נעשה הדבר הזה כהיתר אלא מפני שעברו ושנו בו.

ח) מה שהביא כ"ת בשם ספר באר שבע להקשות על מה שלא הביא הרמב"ם בהלכות תשובה דין קריאה בספרים, אין הספר הזה אצלי - והנה איסור הקריאה כתב הרמב"ם בפ"ב מהל" ע"ז, ולמה לו לחזור ולשנותם בהל" תשובה, אבל מה שהקשה שם עוד על הרמב"ם שקרא בספרי ע"ז דא ודאי קושיא, אבל הרמב"ם העיד על עצמו באגרתו לרבינו יהונתן הכהן, שלמד חכמות חיצונות לשרת את התורה להיות לה לרקחות ולטבחות, ומאחר שהיתה כונתו למצוה, י"ל שסמך אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, ואף דהיכא דשכיח היזיקא לא אמרינן הכי י"ל שהרמב"ם אמודי אמיד נפשיה, שלפי רוחב דעתו וטוהר לבו לא הוי שכיח היזיקא אצלו, אבל באנשים קטנים כמונו הדבר פשוט דהוי שכיח היזיקא ואסור ללומדן אפילו כונתו למצוה, ולמה הדבר דומה, לסמי מרפא הניתנין מהרופאים יש בהן סמי מות וארס נחשים ובכ"ז הן מרפאין, אבל בד"א דוקא אם יכינם רופא מומחה היודע לצמצם שיעורן במדה ובמשקל ולערב בהן דברים המחלישים את הארס, אבל אם יכינם מי שאינו מומחה בודאי יאבד נפשות, ובחגיגה ט"ז בהא דלמד ר' מאיר מאחר, קאמר בגמ' הא בגדול הא בקטן, ומכל מקום עדיין יש לפקפק בזה, שהרי החכם מכל אדם נתפס על שסמך ברוב חכמתו לומר אני ארבה ולא אסור, וצ"ל דהתם כיון דלא היה מצוה בנישואי הנשים החכמה לבדה לא הועילה, אבל בעוסק במצוה דמצוה מגינה אלא דאינה מגינה במקום דשכיח היזיקא, בזה י"ל דהיכא דאיכא רוב חכמה משויא ליה כלא שכיח היזיקא, וממילא שלוחי מצוה אינן ניזוקין (ובברכות ל"ב אפילו נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק אבל עקרב פוסק דרוב נחשים אינן ממיתין, ומקשין כיון דמיעוט נחשים ממיתין אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, וי"ל דלכאורה גם בעקרב אין לפסוק דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, וצ"ל דבעקרב מיקרי שכיח היזיקא, אבל בנחש כיון דרוב נחשים אינן ממיתין הוי לא שכיח היזיקא).

ט) מ"ש כ"ת כי נראה מדברי הקדמונים שנחלקו אם מותר להתעסק בפילוסופיה, באמת כן הוא שנמצאו בין הקדמונים מתירין, ומדברי חובת הלבבות בהקדמתו נראה שהיא מצוה - דע את אלקי אביך - שהאמונה תהא ע"י ידיעה, והחולקין אמרו שהמאמין מפני קבלה מהאבות זוהי מצות אמונה, אבל למעשה אצלנו אין שום נ"מ ממחלוקת זו, כי הדבר פשוט כי גם לדעת המתירין אין ההיתר אלא היכא דלא שכיח היזיקא, היינו באנשים שמילאו כרסם בבשר ויין - כלשון הרמב"ם - ואשר יראתם קודמת לחכמתם, שכל הרוחות שבעולם לא יזיזום ממקומם, באלו אמרו שמצוה להן לברר האמונה ע"י חקירה, אבל לא באנשים פחותי ערך כמונו, אשר הסכנה עצומה לנטות ולטעות, ולעולם לא יעמוד אדם במקום סכנה, ותדע, שהרי מצות האמונה היא לנער מבן י"ג שנה ולנערה בת י"ב, היעלה על הדעת לאמר שהתורה חייבה לכל מנער ועד זקן טף ונשים שיהיו כולם פילוסופים כאריסטו, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, אלא ברור שלא דברו בעלי השיטה הנ"ל אלא מיחידי סגולה, אשר אינם מצויים כלל בדורותינו.

(י) מ"ש כ"ת בטעמא דמותר ללמד בתו יונת, לחד מ"ד משום דנשים פטורות מת"ת, אין נראה לפרש כן, דהא טעמא דוהגית איפריך, אלא מעתה אסור ללמד אומנות - ומסקינן הטעם משום מסורות, ואף דבנשים לכאורה גם כן שייך טעמא דמסורות מ"מ לא גזרו בנשים מפני שהוא תכשיט להן כמבואר שם.

(יא) מ"ש כ"ת להעיר, דכמו שמותר בכשפים כדי להתלמד, ה"נ י"ל לקריאה בספרי מינות כדי להתלמד, הנה התם ילפינן מקרא יתירא לעשות ולא להתלמד, וכן במפטם את הקטורת להתלמד פטור, דכתיב להריח ולא להתלמד, אבל קריאה ספרי מינות דאסורה, מטעם דילמא אתי לאימשוכי אבתרה, והטעם הזה שייך גם במתלמד. וגם אין לומר במתלמד בעבידתיה טריד כדאמר' לענין מרביע בהמה, דשאני מינות דמשכא טפי. עיין בתו' ע"ז י"ז ד"ה ניזיל.

(יב) מה שלא הביא הרמב"ם הא דקורא בספרי מינין אין לו חלק לעוה"ב, אפשר שזו היתה קושית באר שבע, י"ל דהא דקורא בספרי מינין אין לו חלק לעוה"ב אין הכונה מפני שעבר על איסור קריאה, אלא הכונה שבא לידי כך שלא היה לו חלק לעוה"ב משום כפירה, והכופר אין לו חלק לעוה"ב, וד"ז כבר כתב הרמב"ם.

(יג) מ"ש בביאור הגר"א על הרמב"ם שלא ראה את הפרדס, וכונתו להשיג עמ"ש הרמב"ם, דמעשה בראשית היא חכמת הטבע, ובודאי אם כונת הרמב"ם כפשוטן, הן דברי תימה דמעשה בראשית אלו לומדין בכל הגימנזיות, אבל בדרשת הר"ן דרוש א' פירש היטב עומק כונת הרמב"ם, והכריח כפירוש, יעיי"ש, דיש חכמת הטבע נגלית ונסתרת, וכונת הרמב"ם לחכמה הנסתרת שבטבע וזה א"א להשיג בשכל אנושי כי אם ברוה"ק עיין שם.

(יד) נראה דכופר העושה מצוה אינה כלום דהוי מתעסק לפי מ"ש הר"ן בשם הרא"ה דאפילו למ"ד מצות אין צריכות כונה והאוכל מצה בלא כונה יצא, אבל דוקא כשיודע שזו מצה והיום פסח ולא באינו יודע דאז הוי מתעסק, והכופר אינו יודע שהיום פסח ולא שזו מצה של מצוה, דלפי דעתו ליכא שום מצוה בעולם, מיהו נראה דלפי מ"ש במ"מ דאכילה שאני שכן נהנה אם כן גם במתעסק יצא כמו חלבים ועריות וצ"ע בזה.